

jut: a törvény betöltése a szeretet (Róm 13,10). „Mielőtt pedig eljött a hit, a törvény őrzött bennünket, egybezárva az eljövendő hit kinyilatkoztatásáig. Tehát a törvény nevelőnk volt Krisztusig, hogy a hit által igazuljunk meg” (Gal 3,23–24).

A kereszténységgel párhuzamosan élő judaizmus nem tesz különbséget morális és „ceremoniális” törvények között, nem követi a kereszténységet sajátos allegorikus törvényolvasatában. „A parancsok és tilalmak egész rendszere, a legnagyobbtól a legkisebbig egységes természetű elemekből áll: a hamis tanúságtétel tilalma például ebben a világban semmivel sem »erkölcsibb« természetű a Szombat megtartásánál.” A parancsok és tilalmak *egésze* kinyilatkoztatott, nincs „mérlegelés” az egyes elemek között, különbségtétel az olvasatban. Pál szerint az részesül dicséretben Istentől, aki belsőjében zsidó: aki nem betű szerint, hanem szívében a lélek által van körülmetélve (Róm 2,28–29). A judaizmus itt nem ismer ilyen allegorikus értelmet.

A különböző európai népek a keresztény értelmezéshagyomány illetően alakulása nélkül nem egyesülhettek volna *verus* Izraelként a középkori egyházban. A lélek által körülmetéltek egyetemes egyházában valójában nincsenek is népek, pontosabban a kereszténységben a népeknek nincs teológiai relevanciájuk. Krisztus népe az egyház. A kü-

lönbségek eltörlésének különbségek megtétele szolgált feltételül.

Tatár szerint a Nyugat történetében kialakuló vallási és világi megkülönböztetésének gyökere is itt keresendő valahol: törvény és törvény közötti különbségtételben, morális és kultikus elválasztásban. Európa újkori szekularizációja, a morál alapjául szolgáló vallás kultusszá redukálódása, úgy tűnik, a kereszténység belső történetének következménye.

VISONTAI-KOVÁCH LÁSZLÓ

(*Atlantisz Kiadó, Budapest, 2003,*
296 oldal, 1995 Ft)

SÁNTHA ATTILA:

Székely szótár

A szótárakkal kapcsolatos elvárásaink többnyire nagyok. Elvárjuk, hogy kielégítő információkkal legyenek tele, tájékoztassanak bennünket a fennálló nyelvállapotról, az adott szó jelentéséről, és az sem árt, ha egy-két jól megválogatott példát is hoznak a használatot illetően. Az már csak a lexikonnak a mindennapi tájékozódásunk során való alkalmazásakor derül ki, mennyire összeszedett, körültekintő és teljes az az anyag, melyet rendelkezésünkre bocsátottak. A mindennapi használat alkalmával természetesen nem arra vagyunk kíváncsiak, mennyire ala-

pos tudományos munka előzte meg a szerkesztést, hanem arra, megbízható-e az a szótár, amelyre általában drága pénzért teszünk szert.

Sántha Attila *Székely szótár*-ával kapcsolatban több meglepetés is ért. Bevallom, először úgy véltem, a munka fikció, és több szótárregényhez hasonlóan a szócikkek mozaikos elhelyezésével bonyolítja az olvasás folyamatát. Nem csupán a fikció iránt érzett eredendő vonzalmam vezetett ehhez a feltételezéshez, hanem az a tény is, hogy a mai erdélyi irodalom többnyire ironikusan viszonyul saját létfeltételeihez, gyökereihez és környezetéhez. Ehhez képest a szóban forgó modern székely lexikon semmiféle csavart nem alkalmazott; kiderült, nem szószedetekben kibontakozó regényről van szó, hanem valóban a székelység mai nyelvállapotának rögzítésével foglalkozó szakmunkáról. Azaz mégsem kizárólag ennyiről. A szószedetek ugyanis mintha nem egyszerűen mindennapi használatra készültek volna: a nyelv-megőrzés, a nyelvállapot feltérképezése mellett az olvasó szórakoztatását is szolgálják. A szavakhoz, amelyek ábécérendben követik egymást és a szótárakra jellemző sajátosságok alapján rendszereződnek, sok esetben társulnak olyan példaszövegek, amelyekben az olvasó nemcsak magyarázatot kaphat a szó jelentésére és használatára vonatkozóan, hanem a székelyföldi irodalmi életbe is bepillantást nyerhet. A Sántha által kivá-

lasztott részletek ugyanis – régebbi szövegidezetek mellett – olyan kortárs írásokból szemelgetnek, melyek azon kívül, hogy nagyon szórakoztatóak, ízelítőt adnak a 21. század eleji székely kötődésű szépirodalom és publicisztika széles köréből is.

Kezdeti sejtésem mégis valamiféleképp igazolódni látszik, amikor egyre nyilvánvalóbbá lesz, hogy a szótárszerkesztő érdeklődését mindinkább leköti a fikció világa, s a szótárszerkezet adta keretben elhelyezett szövegek lassan önálló jelentőségre tesznek szert. Egyrészt, mert világossá válik, nem a szavak azok, amelyek a nyelvhasználók létét igazolják, hanem a szövegek által fennálló diskurzív közeg. Másrészt pedig a többé-kevésbé elszigetelt székely nyelvi környezet akkor tud jelentékeny, önálló stiláris tényezővé válni, ha nemcsak fenntartja, de továbbformálja szavait, kihasználva a nyelv alkotó képességét. A konzerválást megcélzó, az elmúltat, a csupán nyomokban létezőt felmutató lexikon helyett így egy élő nyelvi hagyomány ma is produktív metszetét kapjuk kézhez.

Ha viszont túllépek az eddig emlegetett mindennapi használatnak a mögöttes technikákat elhanyagoló megrögzöttségén, a nyelvészeti–irodalmi kettősségből eredő bizonytalanságokat már nem hagyhatom szó nélkül. A szótár összeállítójának szerzőként való feltüntetése félrevezető lehet. Bár nem vonom kétségbe Sántha Attila alapos mun-

káját a szótár szerkesztését illetően, az adatközlők és az idézett részletek alkotói – sőt a székely nyelv mindennapi használói – legalább annyira szerzői ennek a kötetnek, mint a címlapon feltűnő név jelöltje. Nyelvészeti feldolgozáshoz kissé esetlegesnek tetszik az a mód, ahogyan az adatközlők és az összeállító az internet keresőjének segítségével ellenőrizik egy szó kizárólagos székely voltát. Nem tisztázott ezenkívül az sem, történeti vagy szinkrón szótár szerkesztéséről van-e szó, e megközelítések keveredése esetén pedig nem világos, a választott gyűjtő- és kontrollmódszerek a megfelelő eredményhez vezetnek-e, ami – az összeállító bejelentett igénye alapján – a székelység nyelvi önállóságának felmutatása lenne. A fő kérdés persze az, hogy a kutatási szempontok tisztázatlansága miatt nem minősül-e mégis inkább fikciónak emez ígéretes vállalkozás.

BEDNANICS GÁBOR

(Havas Kiadó, Kézdivásárhely, 2004,
200 oldal, ármejjelölés nélkül)

LASKAY ADRIENNE:

A kolozsvári Állami Magyar Opera 50 éve

„[...] egészen különleges jelentőségűvé és történelmi eseményé avat-

ja az operának mint önálló intézménynek a létrejöttét, hogy az akkoriban alig másfélszázézes városban már működött egy jól beindított, komoly operaház, a kolozsvári román opera. És hogy emellett egy *külön magyar opera* is életképesnek bizonyult, az a kolozsvári »opera-jelenség« csodálatos voltát tanúsítja” – írja a könyv fűlszövegében Szócs István. Tegyük hozzá: a két opera nem vált színterévé a nemzeti-nemzetiségi ellentéteknek, sőt a magyar operát a román zeneművészet számátalan kiválósága megtisztelte vendégfellépéssel vagy éppen a magyar társulathoz való csatlakozással.

Kolozsvár a magyar színjátszás bölcsője. Itt élt és kapott társulatalapítási engedélyt 1696-ban Felvinczi György, az első magyar nyelvű operalibrettó, a *Comico-tragedia* szerzője. (A társulat nem tudott önálló színházépületbe költözni, de az első állandó hellyel bíró magyar társulat, a Kelemen-féle pesti színjátszók közvetlen elődeiként és az erdélyi színházkultúra megalapozóiként tisztelték Felvincziéket.) 1822-ben a kolozsvári Kőszínházban mutatták be az első magyar operát, Ruzitska József *Béla futása* című dalművét; az ő tanítványaként évekig itt élt és dolgozott Erkel Ferenc; Kolozsváron lett országos hírnév primadonna Déryné, hogy csak a 19. század magyar zenei életének néhány emblematiszta kolozsvári figuráját említsem.